

УДК-378.14:376.54

О. І. Деменко

**РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОГО
ПРОСТОРУ МІСТА ЧЕРЕЗ РЕАЛІЗАЦІЮ МІСЬКИХ ПРОЕКТІВ
«ОБДАРОВАНА МОЛОДЬ», «Я – ХАРКІВ'ЯНИН» ТА «УЧНІВСЬКЕ
САМОВРЯДУВАННЯ»**

© Деменко О. І., 2014
<http://orcid.org/0000-0003-3683-7366>

У статті розкрито особливості розвитку освітнього простору міста через реалізацію міських проектів, включення школярів у проектну діяльність та її ресурсну підтримку. Реалізація проектної діяльності сприяє збереженню й розвитку творчого потенціалу учнів, спрямованості на самовизначення, стабільно активної життєдіяльності в змінних соціальних умовах і забезпечується певними ресурсами. Зовнішні ресурси забезпечують психосоціальне зростання всіх учасників проектної діяльності. Виявлення індивідуальних ресурсів дозволяє створювати умови для реалізації індивідуальних можливостей особистості.

Ключові слова: особистість, освітній простір, освітній проект, проектна діяльність, ресурс, ресурсне забезпечення.

Деменко О. И. Ресурсное обеспечение развития образовательного пространства города посредством реализации городских проектов «Одаренная молодежь», «Я – харьковчанин», «Ученическое самоуправление».

В статье раскрыты особенности развития образовательного пространства города посредством реализации городских проектов, включения школьников в проектную деятельность и ее ресурсную поддержку. Реализация проектной деятельности содействует сохранению и развитию творческого потенциала учеников, направленности на самоопределение, стабильно активной жизнедеятельности в современных социальных условиях и обеспечивается определенными ресурсами. Внешние ресурсы способствуют психосоциальному росту всех участников проектной деятельности. Выявление индивидуальных ресурсов позволяет создавать условия для реализации индивидуальных возможностей личности ребенка.

Ключевые слова: личность, образовательное пространство, образовательный проект, проектная деятельность, ресурс, ресурсное обеспечение.

Demenko O. I. The resource maintenance for the development of municipal educational environment by means of implementation of the city projects “ Gifted Youth”, “ I am a Citizen of Kharkiv”, “Student Self – Government”.

The article reveals the features of development of municipal educational environment by implementing the city projects and involving schoolchildren in project work and its resource maintenance. The content, forms and methods of project work are regarded. The implementation of project work, which is provided by certain resources, assists the maintenance and development of students' creative potential, self – orientation and active lifestyle in modern social circumstances. The psychosocial development of the project work participants is supported by external resources. The understanding of personal resources allows to create appropriate environment to reveal individual opportunities of a student's personality.

In comparison with the other modern educational approaches, the resource approach is based on the effectiveness of including the organizational and managing actions and so called investment into the pedagogical process. It comprises the involvement of highly qualified professional school teachers, scholars and methodologists; continuing staff training; providing comfortable conditions for work, carrying out of innovation activities and corporate culture abidance. All the aspects mentioned above allow to realize a personal and professional potential of all the participants of the pedagogical process.

Key words: *personality, educational environment, education project, project work, resource, resource's maintenance.*

Постановка проблеми. У державній політиці сферу освіти розглядають як найважливіший стратегічний ресурс і основний чинник технологічного прогресу й розв'язання соціально-економічних проблем. Усе більше затверджується сучасне розуміння освіти як соціальної сфери життя, що створює умови для розвитку особистості в процесі навчання.

Призначенням освіти в усі часи було не тільки задоволення потреб ринку праці, але й виконання місії широкого служіння суспільству. Це передбачає необхідність формування в підростаючого покоління високих моральних якостей, серед яких важливе місце посідає відповідальність за долю й розвиток суспільства та держави. Перед педагогічною громадою постало завдання використати всі можливі резерви й запропонувати такий технологічний арсенал, який би значно покращив ситуацію в напрямі вдосконалення навчально-виховної системи, яка, власне, і дозволяє реалізувати цілі та завдання освіти.

Аналіз досліджень та публікацій. Означене завдання в системі освіти м. Харкова вирішують шляхом реалізації міських проектів «Обдарована

молодь», «Я – харків'янин», «Учнівське самоврядування», Комплексної програми розвитку освіти м. Харкова на 2011-2015 роки.

У наш час розуміння проекту має два напрями:

- як результат діяльності, який було передбачено заздалегідь [2, с. 51];
- як форма побудови спільної цілеспрямованої діяльності людей як завершеного циклу продуктивної діяльності (як колективу, так і окремої людини) [7].

Філософські та педагогічні аспекти проектної технології розглянуто в роботах Дж. Джонса, Дж. Дьюї, У. Х. Кілпатріка, Є. Коллінгса, Л. Левіна й інших. Тему соціально-педагогічного проектування висвітлено в працях І. Бестужева-Лади, Т. Дрідзе, В. Кутьєва, А. Федорова, Л. Філіпова, М. Хасанова й інших.

Питання педагогічного проектування досліджували М. Алексєєв, В. Безруков, В. Беспалько, Л. Ващенко, Л. Гур'є, Е. Заїр-Бек, Л. Іванов, Н. Лаптев, Д. Левітес, С. Марков, Н. Масюков, В. Монахов, Д. Новіков, О. Новіков, Б. Пальчевський та інші. Науковці визначають педагогічне проектування як діяльність учителя з моделювання, цілепокладання, створення проєкції змісту й методів навчання, навчальних технологій тощо.

Реалізацію будь-якого проекту вибудовують на засадах збереження й розвитку творчого потенціалу людини, спрямованості на самовизначення, стабільно активну життєдіяльність людини в змінних соціальних умовах і забезпечують певними ресурсами.

Ресурс визначають як сукупність об'єктивно існуючих умов і засобів, необхідних для реалізації потенційних можливостей суб'єкта педагогічного процесу. До ресурсів відносять зовнішні (засоби й умови довкілля) і внутрішні, тобто індивідуальні ресурси особистості [4].

Ресурсний підхід у забезпеченні розвитку освітнього простору міста в теоретичному базисі спирається на філософські концепції Ф. Герцберга, А. Маслоу, Д. Макгрегора, положення теорії гуманізму [8] і передбачає розкриття питань організації освітньої політики в місті, зорієнтованої на пошук і розвиток потенційних можливостей кожного школяра – майбутнього громадянина України.

Огляд наукових праць згаданих вище науковців засвідчив, що відсутнє цілісне дослідження проблеми визначення доцільних шляхів здійснення ресурсного підходу в реалізації міських проектів.

Отже, **метою статті** є розкриття значення ресурсного забезпечення розвитку освітнього простору міста через реалізацію міських проектів «Обдарована молодь», «Я – харків'янин» та «Учнівське самоврядування».

Виклад основного матеріалу. Науковці з різних точок зору підходять до визначення поняття «проект». Так, П. Архангельський під поняттям «проект» розуміє організацію й виконання певного цільового завдання, а О. Пометун і Л. Пироженко розглядають проект як цільовий акт діяльності, в основу якого покладено інтереси людини. Заслуговує на увагу й позиція С. Кримського, який визначає проект як систематичну форму організації діяльності у взаємозв'язку її теоретичних і практичних аспектів.

Ми поділяємо точку зору В. Буркова і Д. Новікова, які розглядають проект як обмежену в часі цілеспрямовану зміну окремої системи з установленими вимогами до якості результатів, можливими рамками витрат засобів і ресурсів та специфічною організацією [1].

Отже, можна дійти висновку, що науковці [5, с. 21], спираючись на діяльнісний підхід, виокремлюють такі кроки розвитку проекту: фазу проектування, технологічну фазу і рефлексивну фазу. Таким чином, під поняттям «проект» розуміють, по-перше, результат діяльності – отриманий продукт (продуктивний аспект), по-друге, інноваційну форму організації спільної роботи, спрямованої на досягнення певного результату (діяльнісний аспект), а під проектуванням – «новий тип розумової діяльності, орієнтований на розроблення програм, проектів майбутніх станів об'єктів і систем на основі тенденції їхнього розвитку, факторів можливості використання перспективних цілей, аналізу стану об'єктивної дійсності» [3, с. 75].

У межах методології проблеми неабияке значення має ідея реалізації проектування як управлінської процедури (О. Анісімов, Н. Масюкова, В. Розін, Г. Щедровицький), вивчення проектної діяльності як форми освітніх інновацій (М. Алексеев, Ю. Громико, В. Слободчиков та інші).

Осмислення науково-методологічних засад проблеми дозволяє визначити комплекс підходів до реалізації проектної діяльності. Ці підходи стосуються особливостей змісту й технології здійснення проекту. Так, Н. Масюкова,

виділяє системний, аксіологічний, діяльнісний та особистісно зорієнтований підходи. До визначених дослідницею підходів Л. Хоружа додає і культурологічний. Наведемо коротку характеристику кожного з них.

Системний підхід як базовий у реалізації завдань проектної технології передбачає використання сукупності матеріальних і духовних ресурсів діяльності педагога на всіх етапах виконання проекту, цілісність, взаємозв'язок і взаємообумовленість усіх компонентів процесу.

Аксіологічний підхід визначає об'єктивізацію ціннісних основ проектно-технологічної діяльності. Головною її цінністю для педагога має стати розвиток особистості. Також важливим є ціннісно-особистісна складова культури, яка базується на засвоєнні вчителем педагогічних цінностей, моральних вимог до професії, саморозвитку й самореалізації, відповідальності за результати своєї праці.

Діяльнісний підхід передбачає відповідну динаміку поведінки, активну участь педагога у здійсненні проекту на всіх етапах його реалізації: від його задуму до результату.

Особистісно зорієнтований підхід дозволяє розглядати проектну культуру як ефективний засіб розвитку учнів, їхніх творчих здібностей.

Культурологічний підхід дозволяє розглядати проектну культуру в загальнокультурному контексті як інтеграцію особистісного, духовного та професійного.

Спираючись на доробки науковців, ми розробили освітні проекти «Обдарована молодь», «Я – харків'янин» та «Учнівське самоврядування».

Метою проекту «Обдарована молодь» є забезпечення сприятливих умов для творчого, інтелектуального, духовного й фізичного розвитку обдарованої молоді міста.

Проект передбачає взаємодію Департаменту освіти Харківської міської ради, управлінь освіти адміністрацій районів Харківської міської ради, вищих навчальних закладів і громадських організацій у сфері організації роботи з обдарованою молоддю.

У рамках проекту проведено моніторинг діяльності педагогічних колективів щодо організаційно-методичного забезпечення роботи з обдарованими учнями. З метою створення умов для підвищення рівня професійної компетентності педагогів, які працюють з обдарованими учнями, і

розповсюдження кращого педагогічного досвіду передбачено проведення науково-практичних семінарів для методистів районних управлінь освіти, які координують роботу з обдарованою молоддю, та заступників директорів навчальних закладів.

Одним із важливих етапів реалізації проекту є створення системи виявлення й відбирання обдарованої молоді. Виявлення обдарованих учнів здійснюють, не тільки використовуючи вдало підібраний діагностичний інструментарій, що дає широкий спектр інформації про дитину, а й під час проведення міських турнірів, конкурсів, олімпіад і змагань за різними напрямками навчально-виховної роботи.

У рамках проекту проводять міські інтелектуальні змагання: учнівські командні турніри, конкурси знавців української, російської та англійської мов, олімпіаду для випускників школи I ступеня «Путівка в науку», конкурси та конференції, що організовують спільно з вищими навчальними закладами й громадськими організаціями. Найпопулярнішим змаганням серед учнів є міський конкурс «Учень року».

Проект передбачає систему соціальної підтримки обдарованих дітей та їхніх педагогів, яка включає такі заходи:

- призначення стипендій обдарованим учням і студентам (100 стипендій Харківського міського голови «Обдарованість» та 250 стипендій Харківської міської ради «Кращий учень навчального закладу»);
- фінансова й організаційна підтримка участі обдарованих дітей і молоді в міжнародних та всеукраїнських інтелектуальних, творчих і спортивних змаганнях;
- грошове стимулювання педагогічних працівників, чиї учні стали переможцями міжнародних і всеукраїнських олімпіад, турнірів, конкурсів-захисту МАН (педагоги отримують щомісячні доплати).

Підвищенню статусу обдарованих дітей і їхніх наставників сприяє проведення урочистих прийомів Харківського міського голови для стипендіатів «Обдарованість» і стипендіатів Президента України, випускників-медалістів і щорічне видання буклету «Обдарована молодь», у якому розміщують інформацію про 350 кращих учнів.

Показником ефективності роботи з обдарованою молоддю є результативність участі учнів в інтелектуальних змаганнях всеукраїнського й міжнародного рівнів.

На сучасному етапі розвитку освіти не тільки визначають тенденції розвитку освітнього процесу загальноосвітньої школи, а й віддають перевагу оновленню виховного процесу, який має бути соціальним й особистісним одночасно.

У контексті вищезазначених пріоритетів нас не може не хвилювати факт низького рівня соціальної активності учнівської молоді, настроїв невпевненості у своєму майбутньому, сприйняття навколишнього світу з позицій егоїстичних інтересів (прагнення зробити кар'єру, бути вільним і незалежним у власних рішеннях, реалізувати свої здібності (переважно за кордоном), стати багатим, досягти високого соціального статусу). Не дуже популярним є намагання принести користь своїй державі. Тому ми вважали за необхідне розробити проекти «Я – харків'янин» та «Учнівське самоврядування», які б орієнтували учнів на розуміння соціальних проблем і сприяли розвитку суспільно значущих мотивів. Основним показником ефективності роботи в цьому напрямі є готовність учнів бути активними та свідомими громадянами держави.

У рамках проекту створена й діє Харківська міська організація учнівського самоврядування (ХМОУС). Вона виконує функцію залучення дітей до громадського управління та підготовки лідерів нової формації. Через її діяльність реалізують нові освітні моделі, що містять у собі комплекс знань, спрямованих на розвиток особистості, її правову культуру, професійне самовизначення, включення дітей у життя суспільства, оволодіння механізмами співробітництва з державними органами та громадськими організаціями.

Пріоритетними напрямками діяльності міської організації учнівського самоврядування визначено такі: виховання громадянської культури школярів, питання євроінтеграції й міжнародного співробітництва, взаємодія з представниками влади та громадськості щодо реалізації дитячих ініціатив у межах єдиного виховного простору міста.

До складу ХМОУС входять 9 районних, 185 шкільних дитячо-юнацьких громадських організацій, 8 базових центрів: Центр планування та розвитку, Центр демократичної культури школярів (Дитяча правова корпорація, Клуб юних миротворців, Дебатний клуб шкільної ліги), Центр молодіжних ініціатив,

Асоціація шкільних Євроклубів, Центр зв'язків із громадськістю (Волонтерське об'єднання ХМОУС), Центр управління знаннями (Школа лідера, Школа юного менеджера з управління містом, Школа журналіста, Школа розвитку «Мер міста»), Центр моніторингових досліджень і незалежної учнівської експертизи, Прес-центр. Структурними підрозділами міської організації також є Рада кураторів і консультантів та Асоціація педагогічної й батьківської громадськості.

Саме діяльність шкільних дитячих громадських об'єднань власне й дозволяє забезпечити участь дітей у процесі прийняття рішень. Так, наприклад, у змісті діяльності ми передбачили створення Концепції стратегії розвитку міста Харкова до 2030 року через комплекс різноманітних заходів (конкурси літературних творів, художніх робіт і проектів «Місто, що прагне в майбутнє», конкурс і відеоконференція «Якби мером був я»), захист бізнес-проектів у «Школі менеджера з управління містом», ярмарок ідей «Марафон унікальних справ», під час якого учні представляють власні погляди щодо розвитку міста й розв'язання проблем місцевої громади.

Думки школярів стосовно реалізації їхніх законних прав та інтересів систематично вивчають під час проведення анкетувань, які проводять соціологічні групи дитячих громадських організацій. Завдяки реалізації чисельних міських, районних і шкільних проектів «Ми не байдужі», «Інша сторона», «Право вибору», «Формула турботи», «Скринька довіри», «Центр медіації та права» враховують і задовольняють потреби різних груп дітей.

Проект забезпечує потреби молоді в самореалізації, визнанні, лідерстві, бажанні розв'язувати проблеми не тільки окремих людей, а й громади загалом.

У межах проекту «Я – харків'янин» стало традицією проведення на початку травня міського музично-театрального фестивалю «Вклонімося великим тим рокам» і фестивалю дитячих екранних робіт «Так воювали наші діди», об'єднаних спільною ідеєю увічнення пам'яті про події Великої Вітчизняної війни 1941-1945-х років та її учасників. Щорічно для учнів 8-11-х класів проводять міський конкурс учнівських творів «Мій родовід», переможців якого визначають у трьох номінаціях: «Реліквії моєї сім'ї», «Родовід моєї сім'ї», «Ордени та медалі моєї родини». Кращі творчі роботи учасників проекту розміщують на сторінках офіційного сайту Департаменту освіти.

Для формування в школярів позитивного погляду на майбутнє Харкова, виховання в них активної громадянської позиції, залучення до практичного розв'язання актуальних соціальних проблем міста, підтримки й розвитку дослідницької та проектної діяльності учнів передбачено проведення конкурсу учнівських проектів «Харків – місто перспектив» за трьома номінаціями: «Харків очима небайдужих дітей» (учні 5-6-х класів), «Харків – місто відкрите, дружнє, толерантне» (учні 7-9-х класів), «Школа та громада: грані партнерства» (учні 10-11-х класів). Дослідні, творчі та прикладні учнівські проекти завжди відрізняються оригінальністю, демонструють можливість нестандартного підходу до розв'язування важливих проблем рідного міста.

Очікуваними результатами їх упровадження є:

- створення ефективної системи забезпечення цілісного благополуччя дитини як творчої, успішної та мобільної особистості, готової активно й безпечно діяти задля власного розвитку та зростання добробуту й стабільності українського суспільства;
- збагачення освітнього середовища відповідно до вимог часу, що забезпечує якісну освіту й розвиток дитини, шляхом створення належних умов для виявлення й удосконалення індивідуальних схильностей кожного учня, оптимального поєднання в школі індивідуальної, групової та масової роботи;
- оновлення змісту, форм і методів роботи з учнями з урахуванням їхніх потреб та інтересів; упровадження інноваційних педагогічних технологій, у т. ч. превентивних, технологій формування соціальної ініціативності учнів, уміння працювати в команді, забезпечення їхнього права на участь у житті суспільства й ухвалення важливих рішень; оновлення програмно-методичної бази школи шляхом розроблення програм, методичних матеріалів і посібників, спрямованих на забезпечення не тільки всебічного розвитку, а й цілісного благополуччя дитини;
- забезпечення якісного соціально-психологічного супроводу процесу розвитку школярів; формування в педагогічних працівників уміння застосовувати системний, середовищний, особистісно зорієнтований підходи до організації навчально-виховного процесу;

- зростання соціальної активності учнів, підвищення ефективності діяльності учнівського самоврядування, створення в школах дитячих громадських організацій, об'єднань;
- побудова й забезпечення функціонування дієвої системи конструктивної соціальної взаємодії школи з різними соціальними інституціями в місцевій громаді.

У реалізації стратегії виховання учнів вони мають скеровувати вектор розвитку майбутніх громадян-патріотів нашої держави, актуалізувати духовні й моральні начала в розвитку особистості, сприяти становленню системи ціннісних орієнтирів дітей і молоді.

Реалізація міських проектів «Обдарована молодь», «Я – харків'янин» та «Учнівське самоврядування» є головним ресурсом у системі єдиного освітнього простору міста. Зовнішні ресурси забезпечують психосоціальне зростання всіх учасників проектної діяльності. Виявлення індивідуальних ресурсів кожного учня, прогнозування їхніх змін і створення умов для реалізації індивідуальних можливостей має стати основою реалізації проектів.

Відмінність ресурсного підходу від інших, якими керується сучасна освіта, полягає у визнанні економічної доцільності організаційних й управлінських заходів і так званих капіталовкладень у складники педагогічного процесу: залучення кращих, високоосвічених фахівців-педагогів, науковців, практиків, методистів; об'єктивація безперервного навчання персоналу; створення комфортних умов праці, інноваційної діяльності й дотримання корпоративної культури, що дозволяє реалізувати особистісний і професійний потенціал кожного учасника педагогічного процесу.

Висновки. Усе це свідчить про актуальність дослідження проблем реформування й модернізації освіти з позицій ресурсного підходу та розроблення сучасних стратегій життєвого успіху особистості школяра через реалізацію міських проектів.

Подальшого ретельного вивчення й наукового аналізу потребують питання екологічних і валеологічних чинників людських ресурсів у реалізації міських проектів.

Література

1. Бурков В. Н. Как управлять проектами / В. Н. Бурков, Д. А. Новиков. — М. : Синтег–ГЕО, 1997.
2. Гурье Л. И. Проектирование педагогических систем : учеб. пособие / Л. И. Гурье. — Казань, 2004. — 212 с.
3. Маркова С. М. Теоретические основы проектирования образовательных систем в условиях многоуровневого непрерывного профессионального образования : дис.... д-ра пед. наук : 13.00.08 / С. М. Маркова. — СПб., 2002.
4. Микитюк С. О. Ресурсний підхід до підготовки майбутніх учителів до інноваційної діяльності / С. О. Микитюк // Теорія і практика управління соціальними системами. — 2011. — № 4. — С. 54-61.
5. Новиков А. М. Методология учебной деятельности / А. М. Новиков. — М. : Изд-во «Эгвес», 2005. — 178 с.
6. Пометун О. Інтерактивні технології навчання : теорія, практика, досвід / О. Пометун, Л. Пироженко. — К. : «А.П.Н.» 2002. — 136 с.
7. Сисоева С. О. Особистісно зорієнтовані педагогічні технології : метод проектів / С. О. Сисоева // Зб. метод проектів : традиції, перспективи, життєві результати. — К. : Департамент, 2003. — 500 с.
8. Хрестоматия по философии : учеб. пособие / отв. ред. и сост. А. А. Радугин. — М. : Центр, 2001. — 416 с.